

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מרחבי הספר של ישראל בחשיבה הצבאית והמדינית - 58229

תאריך עדכון אחרון 23-02-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: יחסים בין-לאומיים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר דותן דרוק

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: dotan.druck@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בצמוד לקורס

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס 'מרחבי הספר של ישראל בחשיבה הצבאית והמדינית' יבחן את היחס לספר במדינת ישראל מאז הקמתה ועד ימינו תוך התמקדות בגישות הצבאיות והמדיניות. במסגרת הקורס נבחן את השינויים שחלו ביחס למרחבי הספר של מדינת ישראל תוך התמקדות בתפיסה הביטחונית-צבאית שלהם והביטוי שניתן לכך בעיצוב תפיסות ההגנה בקווים הביטחוניים והיחס לשילוב האוכלוסייה האזרחית בהן.

מטרות הקורס:

1. להקנות ללומדים ידע על מרחבי הספר והשפעתם על תפיסת הביטחון ותפיסת ההפעלה של צה"ל.
2. להקנות ללומדים יכולת להתבונן של תופעה אחת לאורך תקופה ארוכה ולבחון את הפעולות הקשורות בה.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. להקנות ללומדים ידע על מרחבי הספר והשפעתם על תפיסת הביטחון ותפיסת ההפעלה של צה"ל.
2. להקנות ללומדים יכולת להתבונן של תופעה אחת לאורך תקופה ארוכה ולבחון את הפעולות הקשורות בה.

דרישות נוכחות (%) :

80%

שיטת ההוראה בקורס: 1. הוראה.

2. דיון בסוגיות מסוימות.
3. הצגת לומדים בקבוצות (רפרט בקבוצות) - לכל סטודנט יצא להציג רפרט קבוצתי פעם אחת במהלך הקורס.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. הספר - הגדרות ותיאוריות.
2. התגבשותה של תפיסת ההגנה המרחבית בבריטניה והשפעתה על התפתחות החשיבה הצבאית בארץ ישראל בשנות הארבעים של המאה ה - 20.
3. הישובים במלחמת העצמאות - מבחנה של ההגנה המרחבית ולקחיה.
4. הכיבוש בהתיישבות של מרחבי הספר והמרחבים הלא מיושבים במלחמת העצמאות ולאחריה.
5. תפיסת הביטחון של ישראל ותפיסת ההגנה המרחבית.

6. ההגנה המרחבית בתפיסת הביטחון ובתפיסת ההפעלה של צה"ל בשנים 1948 - 1956 - תיאוריה מול מציאות.
7. התחרות על המשאבים בין ההגנה המרחבית ובין בניין הכוח למתקפה בשנים 1948 - 1956.
8. דעיכתה של ההגנה המרחבית (1956 - 2012) ורגעי ההתעוררות שלה.
9. איו"ש ועזה (עד 2005) כסוג של מרחבי ספר.
10. התפתחותם של איומים חדשים-ישנים על מרחבי הספר של ישראל.
11. צמיחתה מחדש של תפיסת ההגנה המרחבית, האומנם?
12. גבולות וספר ומקומם באסטרטגיית צה"ל.
13. "שומר החומות" כמקרה בוחן למרחב ספר במלחמה

חומר חובה לקריאה:

1. הספר - הגדרות ותיאוריות.
- אבידר, י. (1981). האסטרטגיה של ההתיישבות לפני קום המדינה, דפי אלעזר 3, עמ' 70 - 79.
- אפלבאום, ש. (1960). כיצד התפתח הספר המוגן הרומאי, מערכות 132, עמ' 49 - 55.
- אריאלי, ש. (2018). כל גבולות ישראל, עמ' 31 - 57.
- גיחון, מ. (1963). הגנת הנגב באספקלריה היסטורית, מערכות 151, עמ' 13 - 21.
- עמאר, מ. (2016). הזדמנויות אסטרטגיות בעת התהוות אזורי ספר - סוריה כמקרה מבחן, בין הקטבים 1, עמ' 61 - 93.
2. התגבשותה של תפיסת ההגנה המרחבית בבריטניה והשפעתה על התפתחות החשיבה הצבאית בארץ ישראל בשנות הארבעים של המאה ה-20.
- בר, י. (1941). מלחמת העם כנגד מלחמת הבזק - הערות לחיבוריו הצבאיים של תום וינטרינגם, מערכות 7 (ז'), עמ' 24 - 28.
- גרייבס, צ'. (1944). משמר הארץ והפלישה, מערכות 20 (כ'), עמ' 78 - 80.
- וינטרינגם, ת. (1939). התמורות בטקטיקה המודרנית, אשמורות - מאסף לענייני מדיניות משק ומלחמה, עמ' 16 - 23.
- סלייטר, ה. (1941). ארגונו וחובותיו של משמר הארץ במקומות, מערכות 8 (ח'), עמ' 24 - 28.
- פול, ה. (1942). כיצד עורכים תמרון במשמר הארץ, מערכות 13 (י"ג), עמ' 54 - 66.
- רואן-רובינסון, ה. (1941). משמר הארץ בבריטניה, מערכות 7 (ז'), עמ' 10 - 13.
3. הישובים במלחמת העצמאות - מבחנה של ההגנה המרחבית ולקחייה.
- אורן, א. (1988). עמידת הישובים במערכה, בתוך נתיב, מ. (עורך), הדרום במלחמת העצמאות, סדרת חוברות ימי עיון - חוברת ד', המרכז לתולדות כוח המגן - "ההגנה", עמ' 9 - 29.
- אל-נפורי, א. (1981). הצבא הסורי במלחמת 1948, מערכות 279-280, עמ' 30 - 32.
- דרוק, ד. (2019). האם הופקו הלקחים הנכונים מעמידת הישובים במלחמת העצמאות? יסודות 1, עמ' 55 - 88.
- פעיל, מ. (1988). תרומת ההתיישבות להגנה על הנגב, בתוך נתיב, מ. (עורך), הדרום במלחמת העצמאות, סדרת חוברות ימי עיון - חוברת ד', המרכז לתולדות כוח המגן - "ההגנה", עמ' 49 - 57.
4. הכיבוש בהתיישבות של מרחבי הספר והמרחבים הלא מיושבים במלחמת העצמאות ולאחריה.
- ביגר, ג. שטנר, ד. (2011). השפעת ההתיישבות הקיבוצית על קביעת תחומי המדינה היהודית העתידית, בתוך: מן, נ. (עורך), קו התלם - עיונים בתפיסת ההתיישבות האסטרטגית ביישוב העברי, עמ' 65 - 81.
- בן-ארצי, י. (1990). תמורות בהעדפתן של צורות התיישבות עם קום המדינה: מבט היסטורי, בתוך פילובסקי, ו. (עורכת) המעבר מיישוב למדינה 1947 - 1949: רציפות ותמורות, עמ' 173 - 185.
- ברוור, מ. (1990). גבולותיה הראשונים של מדינת ישראל, בתוך פילובסקי, ו. (עורכת), המעבר מיישוב

- למדינה 1947 - 1949: רציפות ותמורות, עמ' 313 - 327.
- גולן, א. (2011). קיבוצים, התיישבות ואסטרטגיה התיישבותית מראשית ימי התנועה הקיבוצית עד תום מלחמת העצמאות, בתוך: מן, נ. (עורך), קו התלם - עיונים בתפיסת ההתיישבות האסטרטגית ביישוב העברי, עמ' 38 - 64.
- פורת, ח. (1993). תרומת התפיסה הגיאוגרפית יישובית של בן גוריון להתיישבות בנגב ולפיתוחו בשנות המדינה הראשונות שלאחר המלחמה, עיונים בתקומת ישראל 3, עמ' 114 - 143.
- צור, ז. (1988). יישוב הארץ במלחמת העצמאות - לפי התפיסה הביטחונית, בתוך ריבלין, ג. (עורך), ההתיישבות במלחמת העצמאות, סדרת חוברות ימי עיון - חוברת ו', המרכז לתולדות כוח המגן - "ההגנה", עמ' 56-61.
5. תפיסת הביטחון של ישראל ותפיסת ההגנה המרחבית.
- בר-און, מ. (2001). גבולות עשנים, עמ' 131 - 165.
- גולן, ש. (2001). גבול חם - מלחמה קרה, עמ' 21 - 31.
- דרורי, ז. (2006). צבא וחברה במדינת ישראל בשנות החמישים, עיונים בתקומת ישראל 16, עמ' 243 - 274.
- ניר, ה. (1992). חלוצים וחלוציות במדינת ישראל: היבטים סמנטיים והיסטוריים, 1948 - 1956, עיונים בתקומת ישראל 2, עמ' 125 - 144.
- עילם, י. (1981). התיישבות וביטחון, מערכות 279-280, עמ' 57 - 63.
- עקרונות מערכת ההגנה המרחבית בקווים מנחים לקורס מפקדי אזורים, אג"ם/מה"ד, 28 במרץ 1949, א"צ, תיק 580/1951 - 6.
6. ההגנה המרחבית בתפיסת הביטחון ובתפיסת ההפעלה של צה"ל בשנים 1948 - 1956 - תיאוריה מול מציאות.
- דרוק, ד. (2019). הגנה מרחבית - עלייתה, ירידתה ולידתה מחדש, בין הקטבים 19, מרכז דדו לחשיבה צבאית בין תחומית, עמ' 79 - 100.
- עזתי, א. (2015). לפקודה תמיד אנחנו, עמ' 94 - 127.
- שלום, ז. (1991). מדיניות הביטחון השוטף 1948 - 1956: דילמות מרכזיות, עיונים בתקומת ישראל 1, עמ' 141 - 169.
7. התחרות על המשאבים בין ההגנה המרחבית ובין בניין הכוח למתקפה בשנים 1948 - 1956.
- בר-און, מ. (2001). גבולות עשנים, עמ' 131 - 165.
- גולן, ש. (2001). גבול חם - מלחמה קרה, עמ' 212 - 245.
8. דעיכתה של ההגנה המרחבית (1956 - 2012) ורגעי ההתעוררות שלה.
- דרוק, ד. (2019). הגנה מרחבית - עלייתה, ירידתה ולידתה מחדש, בין הקטבים 19, מרכז דדו לחשיבה צבאית בין תחומית, עמ' 79 - 100.
- חביו, י. (2020). היחלשות מערך ההגנה המרחבית והתחזקות ההתגוננות ביישובי העימות, בין המערכות אוקטובר 2020 (מערכות עורף).
9. אינ"ש ועזה (עד 2005) כסוג של מרחבי ספר.
- אריאלי, ש. (2018). כל גבולות ישראל, עמ' 31 - 57.
- אריאלי, ש. (2018). כל גבולות ישראל, עמ' 324 - 334.
10. התפתחותם של איומים חדשים-ישנים על מרחבי הספר של ישראל.
- אורטל, ע. (2016). שובו של הפתח-לנד, בין הקטבים 1, מרכז דדו לחשיבה צבאית בין תחומית, עמ' 155 - 165.
- דרוק, ד. (2019). הגנה מרחבית - עלייתה, ירידתה ולידתה מחדש, בין הקטבים 19, מרכז דדו לחשיבה צבאית בין תחומית, עמ' 79 - 100.
- הלוי, ה. (2020). הגנה רב-ממדית, בין הקטבים 28-30, מרכז דדו לחשיבה צבאית בין תחומית, עמ' 241 - 254.
- נ'. (2014). מלחמת לבנון השלישית - לקראת השתנות הרעיון המערכתי של חיזבאללה, מערכות 454, עמ' 4 - 8.

11. צמיחתה מחדש של תפיסת ההגנה המרחבית, האומנם ? דרוק, ד. (2019). הגנה מרחבית – עלייתה, ירידתה ולידתה מחדש, בין הקטבים 19, מרכז דדו לחשיבה צבאית בין תחומית, עמ' 79 – 100.
- הכהן, ג. (2018). ההגנה המרחבית בספר חיונית כתמיד, בין הקטבים 15, מרכז דדו לחשיבה צבאית בין תחומית, עמ' 61 – 72.
12. גבולות וספר ומקומם באסטרטגיית צה"ל. אלרן, מ. (2015). תפיסת צה"ל את תפקידו בחזית האזרחית, בתוך: אלרן, מ., סיבוני, ג. ומיכאל, ק. "אסטרטגיית צה"ל" בראי הביטחון הלאומי, המכון למחקר ביטחון, עמ' 129 – 138.
- אסטרטגיית צה"ל, אוגוסט 2015.
- אסטרטגיית צה"ל, אפריל 2018.
- פינקל, מ. (ללא שנה). אתגרים ומתחים בתהליך בניין הכוח, הוצאת מערכות, עמ' 190 – 201.
13. "שומר החומות" כמקרה בוחן למרחב ספר במלחמה טל, ד. (2014). ההתיישבות במבצע 'צוק איתן' – לא מצודות כוח, בתוך: קורץ, ע. וברום, ש. (עורכים), 'צוק איתן' השלכות ולקחים, המכון למחקר ביטחון לאומי, עמ' 135 – 138.
- נגל, י. ושנזר, י. (2022). העימות בעזה 2021, הוצאת ידיעות ספרים, עמ' 45 – 57, 91 – 102.
- פדן, כ. ואלרן, מ. (עורכים). (2018). 'ישובים ב'עוטף עזה' – מקרה בוחן לחוסן החברתי בישראל, המכון למחקר ביטחון לאומי, מזכר 178.
- Matza, D. (2021). Operation Guardian of the Walls: Tactical Victory, Strategic Defeat, BESA Center Perspectives Paper No. 2,048, May 25, 2021.

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 10 %
הגשת עבודה 90 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: